

5. Олєфіренко Н.В. Особливості проектування дидактичних ситуацій у навчанні молодших школярів за допомогою комп'ютера / Н.В. Олєфіренко, В.М. Андрієвська // Вісник луганського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – 2005. – № 4 (84) квітень. – С. 162–166.

6. Сердюк О. Особистісно орієнтоване навчання. Вища школа. Концептуальна модель / О. Сердюк // Освіта. – 2003. – 26 березня–2 квітня.

7. Стародубцев В.А. Проектирование и реализация комплексов мультимедийных дидактических средств в педагогическом процессе вуза : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.08 / В.А. Стародубцев. – Томск, 2004. – 376 с.

8. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – 2-е вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.

9. Тукачев Ю.А. Ситуации педагогической деятельности как единицы анализа профессионального опыта педагога / Ю.А. Тукачев // Личностно-ориентированное профессиональное образование : материалы IV Всероссийской науч.-практ. конф. (26–27 октября 2004 г., г. Екатеринбург). – Екатеринбург : Изд-во РГППУ, 2004. – Ч. II. – С. 109–112.

КОРОЛЬ Л.Л.

НАВЧАЛЬНА КРАЄЗНАВЧА ЕКСКУРСІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ В ГРУПАХ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Інтенсивне впровадження компетентнісного підходу у викладання дисципліни “Іноземна мова” у вищій школі актуалізує проблему практичного застосування студентами знань, умінь, навичок, способів комунікативної діяльності в розмаїтті ситуацій спілкування. Однак чимало академічних груп немовних спеціальностей педагогічних ВНЗ досі зорієнтовано на традиційні види роботи: читання й переклад текстів, виконання граматичних вправ, складання термінологічних словників тощо. Завдання комунікативного типу, особливо якщо такі не досить переконливо апелюють до суб'єктивного досвіду студентів-нефілологів, сприймаються ними як надмірно складні, небажані. Зважаючи на те, що умоглядне розуміння професійної вагомості системи іншомовних компетенцій далеко не завжди спонукає студентів немовних спеціальностей до активного творчого спілкування, організація їхньої навчальної діяльності у вищій покликана першочергово забезпечити вмотивований комунікативний контакт суб'єктів цього процесу.

З-поміж засобів розв'язання поставленого завдання особливе місце посідає навчальна краєзнавча екскурсія, котра, реалізуючись у полідисциплінарному форматі, гармонізує аудиторну, індивідуальну й самостійну роботу студентів.

Аналіз наукових джерел свідчить про сталий інтерес вітчизняних і зарубіжних дослідників до екскурсії як дидактичної реалії: сутність та особливості екскурсійного методу пізнання розкрили В. Адо, Г. Ващенко, М. Гецевич, І. Греве, М. Гейнике, Т. Дьорова, М. Олексієнко, О. Костюкова, Б. Райков, В. Федорченко й інші; аспекти психолого-педагогічної цінності екскурсій і методики їх організації розглянуто в працях Т. Байбари, Н. Гецевича, З. Горбильова, А. Гуляєва, Н. Єгорової, Б. Ємельянова, К. Кулаєва, К. Маслюкова, Н. Савіної, Ю. Соколовського, Б. Столярова, Л. Шляхтіної, С. Фокіна, І. Чагайди й

інших; технологіям організації краєзнавчої роботи у навчальному процесі загальноосвітньої та вищої школи присвятили свої дослідження П. Крачило, П. Матвієнко, В. Обозний, С. Танан, Н. Чабан, Б. Чернов та інші.

Проте наявні фундаментальні наукові праці й публікації в педагогічній періодиці наразі не вичерпують усіх нюансів застосування екскурсійного методу у вищій педагогічній освіті в цілому та на заняттях з іноземної мови зокрема.

Мета статті – висвітлити теоретико-методичні аспекти навчальної краєзнавчої екскурсії у формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей.

Означена роль постає самоочевидною в руслі новочасних ідей лігво дидактики (М. Баришніков, Р. Гальськова, С. Шах-Назарова й інші), згідно з якими на сучасному етапі поняття “навчання іноземної мови” поступається місцем поняттю “навчання іноземної мови і культури”, а ефективність міжкультурного діалогу залежить від спрямованості його суб’єктів на взаємопорозуміння та від того, наскільки цікавими один одному здатні бути носії різних культур.

Як відомо, суб’єктивний інтерес до національної культури та до конкретної особистості – найнадійніший фундамент ефективної міжкультурної комунікації. Визнаючи, що тематичною опорою міжкультурного діалогу з однаковою ймовірністю може бути як певний об’єкт світової чи національної культурної спадщини, так і локальна культурна пам’ятка, вважаємо краєзнавчу тематику потужним джерелом умотивованої іншомовної комунікації, “засобом реалізації принципів етнолінгводидактики” (Н. Баришніков) в академічному процесі вищої школи.

Краєзнавча компетентність постає необхідним складником успішного міжкультурного діалогу ще й тому, що перший негативний досвід комунікації, спричинений як мовною безграмотністю учасника міжкультурного спілкування, так і краєзнавчою (наприклад, історичною, фактологічною) необізнаністю, негативно впливає не лише на ставлення до особи, а й призвести до спотворення уявлень про іншокультурне середовище.

Отже, інтенсифікація міжнародних контактів у всіх царинах життя спонукає до переосмислення ролі краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців як знавців і репрезентантів локальної культури в процесі іншомовної комунікації.

Основоположним складником соціокультурної компетенції студентів немовних педагогічних спеціальностей є, на наш погляд, уміння презентувати іноземною мовою інформацію про історію, традиції, звичаї свого регіону, грамотно й детально розповісти носієві іншої культури про визначні місця свого рідного міста тощо, іншими словами, здатність бути неофіційним екскурсоводом для іноземного співрозмовника. В такому контексті краєзнавча екскурсія, що проводиться іноземною мовою, сприяє усвідомленню студентом шляхів і можливостей застосування екскурсійного методу в майбутній фаховій діяльності.

Варто акцентувати увагу й на тому, що поєднання зарубіжної й регіональної країнознавчої тематики в змісті дисципліни “Іноземна мова” на нефілологічних факультетах педагогічних університетів (зокрема, при вивченні тем “Our University”, “Outstanding People of Our University”, “My Native Town” тощо) забезпечує діалогічність іншомовного й національного вимірів у живо-

му навчальному процесі. З огляду на це навчальну краєзнавчу екскурсію іноземною мовою можна вважати унікальним знаряддям діалогу культур.

За визначенням Т. Ішекової, екскурсія (від лат. *excursio* – поїздка) – це методично продуманий показ визначних місць, пам'ятників історії та культури, в основі якого лежить аналіз об'єктів, розташованих перед екскурсантами, а також подій, із ними пов'язаних [2, с. 3].

Обґрунтовуючи непересічну навчальну цінність екскурсійного методу, В. Ємельянов розглядає його як сукупність способів і прийомів повідомлення знань на основі унаочнення, оптимального поєднання показу й розповіді, взаємодії екскурсовода, екскурсійного об'єкта, екскурсантів, спланованого перебування екскурсантів чітко окресленим маршрутом з метою вивчення об'єкта в місці його природного розташування. Учений наголошує на комплексному характері екскурсійного методу, що виражається в пізнанні екскурсійного об'єкта за участю всіх органів чуття людини [1, с. 21].

Спираючись на цитовані положення, констатуємо: особливістю навчальної краєзнавчої екскурсії, що проводиться іноземною мовою, є максимальне задіяння не лише органів чуття, а й механізмів емоційно насиченого повідомлення інформації про досить відомий екскурсантам елемент довкілля. Відтак, мова йде про синтез міждисциплінарних знань і способів діяльності, адже зміст і пізнавальна цінність навчальної краєзнавчої екскурсії залежать від таких чинників, як ретельність опрацювання й систематизації студентами історико-краєзнавчих джерел (у тому числі архівних), досконалого перекладу підбраного іншомовного матеріалу, володіння основами ораторської майстерності, техніками впливу на аудиторію тощо.

Не зайве відзначити, що в умовах педагогічного університету доцільно вести мову про два параметри академічної ефективності навчальної екскурсії: мовний і професіоналізувальний. Якщо перший уособлює вдосконалення суто предметних знань, активізацію формування іншомовної комунікативної компетенції, то другий – значущість заходу з позицій майстерності майбутньої професійної діяльності.

Погоджуючись із тезою, що якісна екскурсія – це результат двох взаємопов'язаних і взаємозумовлених мегапроцесів – підготовки й проведення [3, с. 738], визнаємо першорядність чіткого технологічного алгоритму навчальної краєзнавчої екскурсії, який дасть змогу визначити кількість етапів, окреслити когнітивне та діяльнісне наповнення навчально-екскурсійного процесу на кожному з них.

Автори сучасних навчальних посібників з екскурсознавства (Т. Маслокова (2003); Т. Кайманова (2004); Н. Савіна, З. Горбильова (2004); І. Чагайда, С. Грибакова (2004); Т. Ішекова (2005); Н. Єгорова, Є. Погоніна (2005); Н. Хуусконен, Т. Глушанок (2006); Б. Ємельянов (2007) та інші) пропонують різну кількість етапів підготовки екскурсії. Так, за Т. Ішековою, структурно екскурсія має поділятися на такі етапи: визначення мети й завдань; вибір теми; пошук літературних та інших джерел, складання бібліографії; вивчення джерел інформації; ознайомлення з тематичними експозиціями, фондами музеїв; відбір та вивчення екскурсійних об'єктів; складання екскурсійного маршруту; підготовка тексту екскурсії; окреслення методичних прийомів проведення екскурсії [2, с. 8–9].

Наведемо й дещо розлогішу типологію етапів, як-от: визначення мети й завдань екскурсії; вибір теми; пошук літератури, укладання списку бібліографічних джерел; визначення інших джерел екскурсійного матеріалу; відбір і вивчення екскурсійних об'єктів; складання маршруту екскурсії; об'їздження (обхід) маршруту; підготовка контрольного тексту екскурсії; комплектування "портфеля екскурсовода"; визначення методичних прийомів проведення екскурсії; визначення техніки проведення екскурсії; створення методичної розробки; створення індивідуальних текстів; затвердження екскурсії [1, с. 65].

Узагальнивши позиції вчених, ми дійшли висновку, що технологічний алгоритм навчальної краєзнавчої екскурсії окреслюють такі етапи:

I. Визначення теми та планування.

II. Пошук, аналіз, структурування, переклад інформації.

III. Створення продукту навчально-екскурсійної діяльності – розроблення тексту та композиції навчальної краєзнавчої екскурсії.

Презентація навчально-екскурсійної діяльності наживо, тобто в реальному часі й просторі, або дистанційно (шляхом створення й демонстрування коментованих слайд-шоу).

Підбиття підсумків. Укомплектування портфолію навчально-краєзнавчої екскурсії (течка з текстовими матеріалами іноземною мовою, екскурсійними картками об'єктів, ілюстраціями, світлинами, відгуками учасників тощо).

Зрозуміло, що вибір теми навчальної екскурсії має стати визначальним фактором умотивованої навчальної діяльності, тому цей етап доцільно розпочати з колективного обговорення й ухвалення програми дій, розподілу доручень тощо. Першорядне завдання етапу – визначення всіх сегментів майбутньої екскурсії, на основі яких формулюються творчі завдання для студентів-екскурсоводів, авторів, редакторів і перекладачів тексту, окреслюються методи пошуку й аналітичного опрацювання іншомовної інформації.

Роботу з джерелами (пошук і структурування інформації, переклад текстів, статистичних відомостей, аналіз достовірності фактів, ілюстративних матеріалів) та створення розповіді як продукту навчально-екскурсійної діяльності доцільно здійснювати на засадах самостійності студентів. Роль викладача на цьому етапі варто звести до консультування й, за необхідності, редагування розроблених студентами текстів. Важливою сферою докладання зусиль є індивідуальна робота з групою "екскурсоводів", фонетичне опрацювання ними розробленого тексту, налаштування на подолання психологічних бар'єрів тощо. Крім того, матеріал майбутньої екскурсійної розповіді потрібно узгодити з рівнем підготовленості групи до сприймання іншомовного тексту та рівнем оволодіння тематичною лексикою.

Коли всі завдання першого етапу розв'язано, настає час реалізації екскурсійного проекту. Слід враховувати не лише значущість процедури проведення навчальної екскурсії, а і її хронометражу, щоб не допустити порушення розпису навчального процесу (особливо якщо захід відбувається поза територією вишу). Якщо ж навчальна екскурсія проходить в аудиторії, обов'язковою умовою її успіху є бездоганний технічний супровід, адже будь-які проблеми з обладнанням здатні нівелювати кількатижневу підготовку. Дистанційна, або "заочна", навчальна екскурсія іноземною мовою може актуалізуватись у строка-

тому розмаїтті форм (міні-доповіді, коментований перегляд навчального відеофільму, вікторина, виставка, слайд-шоу, міні-спектакль тощо), які в суголоссі демонструють результати попереднього дослідницького пошуку групи.

Незалежно від способу та форми проведення, результатом екскурсійної діяльності на занятті з іноземної мови є автентичний іншомовний продукт, презентований усно й наочно. Слід відзначити, що його якість і цінність для учасників визначатимуть ставлення групи до майбутніх навчальних екскурсій іноземною мовою.

На підсумковому етапі оцінюють результати, враховуючи креативність, винахідливість, нестандартність презентування матеріалу аудиторії тощо. В ході такого оцінювання неправильно, на наш погляд, керуватися виключно параметром грамотності. Помилки й невправності, якщо такі не спотворюють змісту презентованої студентом інформації, краще проаналізувати окремо, враховуючи те, що використання іноземної мови в незвичній ситуації (наприклад, перед пам'ятником чи на вулиці міста) може слугувати причиною психологічного дискомфорту.

Досвід підтверджує, що вдала навчальна краєзнавча екскурсія іноземною мовою є мотивувальним поштовхом для низки пов'язаних з нею форм аудиторної (обговорення, інтерв'ю, дискусія, педагогічна майстерня тощо) та позааудиторної роботи (твір-опис, есе, виготовлення стіннівки тощо).

Узагальнюючи, визначимо переваги застосування пропонованої форми організації заняття з іноземної мови в групах нефілологічних факультетів педагогічного університету, як-от:

- діяльнісний формат застосування міждисплінарних знань, умінь і навичок;
- створення умов для активного полікультурного розвитку особистості майбутнього вчителя;
- залучення студентів до національно-культурних традицій регіону як важливого об'єкта іншомовної комунікації;
- формування ключових мовленнєвих компетенцій у процесі емоційно-насиченої іншомовної навчально-пізнавальної діяльності краєзнавчого спрямування;
- удосконалення навичок роботи з текстовими й електронними джерелами інформації, активізація самостійного мислення студентів, самостійного прийняття рішень;
- комплексне використання фахових і психолого-педагогічних компетенцій у процесі створення тексту екскурсійної розповіді та в ході його публічної презентації;
- набуття індивідуального методичного досвіду й усвідомлення перспектив застосування навчальної екскурсії в майбутній професійній діяльності та в ситуаціях спілкування з носіями інших культур.

Висновки. Отже, навчальна краєзнавча екскурсія з іноземної мови як наочний процес пізнання студентами нефілологічних спеціальностей педагогічних ВНЗ докілька є важливою формою зв'язку навчального матеріалу з життям, що комплексно сприяє формуванню комунікативної компетенції, збагачуючи когнітивний арсенал особистості цікавими фактами про рідний край, активізуючи

процеси становлення й розвитку індивідуальної психолого-педагогічної готовності майбутніх педагогів до застосування екскурсійного методу.

Керуючись сучасними рекомендаціями щодо вдосконалення викладання іноземних мов у вищій школі, відзначимо потенційні можливості підготовки й проведення навчальних краєзнавчих екскурсій в організації самостійної роботи студентів з іноземної мови, що може стати напрямом подальшого наукового пошуку в контексті досліджуваної теми.

Література

1. Емельянов Б.В. Экскурсоведение / Б.В. Емельянов. – М. : Советский спорт, 2007. – 216 с.
2. Ишекова Т.В. Экскурсионное дело : учеб. пособ. / Т.В. Ишекова. – Саратов : Научная книга, 2006. – 40 с.
3. Atyco H.C. The Excursion as a Teaching Technique / Henry C Atyco // Teachers College Record. – 1939. – № 8. – Vol. 40. – P. 737–739.

КРАСЬКО Е.С.

RESEARCHING THE PROBLEMS OF NATIONAL MINORITIES IN THE PROCESS OF UNIVERSITY STUDY

The object of the research is national minorities. The subject-problems of national minorities.

The purpose of the work is to reveal a problem of national minorities in our country, to consider theoretic and methodological approaches, to analyze a situation in a modern society.

It's common knowledge that despite the great numbers of convections and declarations accepted by Ukraine, people with equal rights quite often don't have equal opportunities to use them because of various subjective and objective factors. The duty of a civilized society and democratic state is to overcome negative influence of those factors (which do not depend on the will of a concrete citizen) on a person. Usually people who are suffering from these factors are attached to the persons with physical deviations, and also the persons from various minorities, including national. All of them have some difficulties with realization of the rights, because of living among the majority which does not feel these difficulties.

It is difficult for the persons who belong to national minorities to communicate with representatives of the majority because of the knowledge of their language, distinctions between customs, traditions and culture. In general all that creates difficulties in training and industrial activity. The majority of the population does not understand or does not wish to understand problems that representatives of national minorities face. Legal and actual restrictions of the rights of the persons who belong to national minorities break a principle of equality and provoke the conflicts, causing certain damage to the society.

Today the problem of national minorities in our country is not just a topical problem, but it demands attention from the government and researchers in different spheres. Intolerance and hostility to something or to someone unfamiliar, unusual can be the reason of national or social division.

But more important is intolerance shown in mass-media. Today we can observe it in our country too.